

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بررسی اقتصادی حق الضرب

و مالیات تورمی

تألیف:

دکتر نصرالله خلیلی تیرتاشی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

انتشارات موجک (ناشر دانشگاهی)

سرشناسه: خلیلی تیرتاشی، نصرالله، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور: بررسی اقتصادی حق الضرب و مالیات تورمی / تألیف نصرالله خلیلی تیرتاشی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۱۱۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۴-۵۸۹-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: تابنامه: ص. [۱۰۹ - ۱۱۴].

موضوع: حق الضرب (امور مالی) -- ایران

موضوع: Seigniorage (Finance) -- Iran

موضوع: تورم -- ایران

موضوع: Inflation (Finance) -- Iran

موضوع: تورم -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی

موضوع: Inflation (Finance) -- Social aspects -- Iran

موضوع: تورم -- ایران -- سیاست دولت

موضوع: Inflation (Finance) -- Government policy -- Iran

رده بندی کنگره: HG۱۸۷

رده بندی دیویی: ۳۳۲/۱۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۲۱۴۶۶

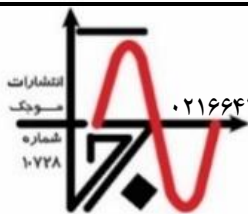
انتشارات موجک (ناشر دانشگاهی)

واتساپ: ۰۹۳۶۳۰۳۱۲۵۸ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۷۰۵۳۱۸ - ۰۲۶۳۲۷۰۲۶۵۹ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳ - ۰۲۱۶۶۴۲۹۷۳۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir اینستاگرام: mojakpublication

عنوان: بررسی اقتصادی حق الضرب و مالیات تورمی

تألیف: دکتر نصرالله خلیلی تیرتاشی

مشخصات ظاهری: ۱۱۴ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۲، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۹۵۰۰۰۰ ریال، شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۴-۵۸۹-۴

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ

و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب بند ۵ ماده

قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

تقدیم به

عدل شهید

که فرمود:

خداوند دانا، مردان نبرد را در فتنه اندازد و بدین وسیله جوهر جانشان را آزمایش کند تا بنگرد بردبار و صبور کیست، تا معلوم شود پرهیزگار و پاک‌دامن کدام است، تا بنده را به روز رستاخیز بر خدای خود حجت نباشد و کسی در آن بازپرسی نیازموده قدم نگذارد.

و

تقدیم به

عدل منتظر

که خطاب به امام حسین(ع) فرمود:

اگر روزگار مرا به تأخیر انداخت و تقدیر الهی مرا از یاری تو بازداشت و نبودم تا با آنان که با تو جنگیدند، بجنگم و با آنان که به دشمنی تو برخاستند، به دشمنی برخیزم، در عوض هر صبح و شام برای تو ندبه و زاری و به جای اشک خون گریه می‌کنم. از روی حسرت بر تو و سوز مصیبت‌های وارده تا آن که در اثر سوز جانفرسای مصیبت و غصه جانکاه، جان سپارم.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه ۱۱

فصل اول: مفاهیم و کلیات ۱۳

۱-۱ مقدمه ۱۳

۲-۱ تشریح موضوع کتاب ۱۳

۳-۱ هدف و ضرورت تألیف کتاب ۱۷

فصل دوم: ماهیت پول ۱۹

۱-۲ مقدمه ۱۹

۲-۲ ماهیت اعتباری پول ۱۹

۳-۲ مفهوم پول از نقطه نظر لفظی و ادبی ۲۱

۴-۲ پیدایش و سیر تکاملی پول ۲۱

۵-۲ تأملی در ماهیت پول کالایی ۲۲

۶-۲ پیدایش و سیر تکاملی پول: از پول فلزی تا پول کاغذی ۲۴

۷-۲ تأملی در ماهیت پول کاغذی ۲۶

فصل سوم: ماهیت و ویژگی‌های حق الضرب و مالیات تورمی ۲۹

۱-۳ مقدمه ۲۹

۲-۳ حق الضرب و روش اندازه‌گیری آن ۳۰

۳-۳ انواع حق الضرب ۳۴

- ۳-۴ حق الضرب در انواع نظام‌های پولی ۳۷
- ۳-۵ مالیات تورمی ۳۹
- ۳-۶ تفکیک دو بخش درآمد ناشی از حق الضرب ۴۰
- ۳-۷ انواع رویکرد به مالیات تورمی ۴۳
- ۳-۸ مالیات تورمی بهینه: دیدگاه‌ها ۴۴
- ۳-۹ مالیات تورمی بیشینه ۶۰
- ۳-۱۰ ابعاد اقتصادی مالیات تورمی ۶۲
- ۳-۱۱ جمع‌بندی ۶۵

فصل چهارم: پیامدهای مالیات تورمی ۶۷

- ۴-۱ مقدمه ۶۷
- ۴-۲ پیامدهای تورم ۶۸
- ۴-۳ گسترش بی‌عدالتی ۷۰
- ۴-۴ گسترش ناکارآمدی و بی‌ثباتی کل نظام اقتصادی ۸۱
- ۴-۵ تأثیر مبهم بر سرمایه‌گذاری و تولید ۹۵
- ۴-۶ کاهش ارزش حقیقی دارایی‌های اسمی ۹۷
- ۴-۷ کاهش تمایل به پس‌انداز در بخش خصوصی ۹۸
- ۴-۸ کاهش قدرت خرید درآمدهای پولی ۹۸
- ۴-۹ ایجاد نارضایتی عمومی ۹۹
- ۴-۱۰ ایجاد ویژه‌خواری و رانت‌جویی ۹۹
- ۴-۱۱ کاهش قرض‌الحسنه ۹۹

فصل پنجم: نتایج و راهکارهای سیاستی ۱۰۱

- ۵-۱ نتایج ۱۰۱
- ۵-۲ راهکارهای سیاستی ۱۰۲

۳-۵ حوزه‌های خالی ۱۰۶

منابع و مأخذ ۱۰۹

منابع فارسی و عربی ۱۰۹

منابع لاتین ۱۱۲

مقدمه

خداوند حکیم جهان هستی را به گونه‌ای آفرید که همه حوادث و پدیده‌ها در آن، اعم از انسانی و غیرانسانی، به ناچار دارای علل و اسبابی مقدم بر خود هستند که به سبب آن‌ها در جایگاه عادی خود پدید می‌آیند و وجودشان با آن علل تمام می‌شود. هر یک از این اسباب نیز به نوبه خود، پدیده‌اند و ناگزیر باید علل دیگری داشته باشند و این علل پیوسته ارتقا می‌یابند و در ارتقا، همچنان در طول و عرض گسترش می‌یابند و مضاعف می‌شوند و عقل در درک و شمارش آن‌ها حیران می‌گردد؛ زیرا از جمله اسباب آن‌ها اراده انسان‌هاست. بدین گونه زنجیره و شبکه‌ای از علت و معلول از حوادث و پدیده‌ها شکل می‌گیرد. یکی از این پدیده‌ها که در جهان معاصر، در حیطه اقتصاد، به تواتر رخ داده و می‌دهد «**تورم پولی**» یا افزایش بدون پشتوانه انتشار پول کاغذی به انگیزه کسب درآمد توسط دولت‌ها است که انتشار انحصاری آن‌ها را در اختیار دارند. تورم پولی نظیر سایر پدیده‌ها، از یک طرف دارای علل و از طرف دیگر، دارای پیامدهای متعدد می‌باشد. این دو امر در علم اقتصاد، تحقیقات زیادی را به خود اختصاص داد و اندیشمندان زیادی آن‌ها را در این شبکه گسترده حوادث، بررسی نمودند. علت اصلی تورم پولی به عدم توازن در ساختار بودجه دولت‌ها برمی‌گردد. در فرآیند برنامه‌های توسعه اقتصادی، معمولاً درآمدهای مالیاتی دولت‌ها، متناسب با رشد درآمد ملی رشد نمی‌کند؛ ولی در مقابل مخارج عمومی دولت‌ها به دلیل مشارکت گسترده آن‌ها در برنامه‌های توسعه، سریعاً افزایش می‌یابد و این امر کسری بودجه دولت‌ها را به دنبال دارد. تأمین کسری بودجه در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، عمدتاً از طریق استقراض از بانک مرکزی و انتشار پول پر قدرت جدید صورت می‌گیرد. به این گونه که دولت با افزایش پایه پولی، مقادیری از منابع حقیقی را در اختیار خود می‌گیرد و با استفاده از حق قانونی و انحصاری خود بر انتشار پول، ضمن ایجاد درآمد برای خود، موجب تورم می‌شود. تورم ارزش پولی را که مردم در نزد یا حساب خود نگه می‌دارند، کاهش می‌دهد و هزینه‌هایی را به صورت مالیات و غیرمالیات بر آن‌ها تحمیل می‌کند که

لازم است مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرد. در چنین حالتی گرچه مردم به طور شفاف پولی بابت مالیات به دولت نمی‌پردازند و دولت صرفاً برای تأمین منابع مورد نیاز خود پول چاپ کرده است، اما به دلیل کاهش ارزش پول در دست مردم، آن‌ها به طور ضمنی بابت نگهداری پول مالیات می‌پردازند. اقتصاددانان این پدیده سلب مالکیت از مردم و انتقال آن به دولت را «مالیات تورمی» می‌نامند. مالیاتی که بدون مجوز و چارچوب قانونی و فقط با استفاده از سازوکار تورمی بر مردم تحمیل می‌شود. مالیات تورمی از این جهت که به چشم نمی‌آید «مالیات پنهان» نیز نامیده می‌شود. اقتصاددانان مالیات تورمی را با رویکردهای مختلفی مورد توجه و بررسی قرار دادند. مالیات تورمی با دو رویکرد بهینه و بیشینه بررسی می‌شود. اقتصاددانان، برای تعیین مقدار بهینه مالیات تورمی، اختلاف ریشه‌داری با هم دارند. گروهی معتقدند: چون هزینه اجتماعی تولید پول صفر است، دولت باید پول را در هزینه صفر برای شهروندان عرضه کند. در این حالت، مصرف‌کنندگان هیچ‌گونه هزینه فرصتی بابت نگهداری پول نمی‌پردازند. از نظر این گروه عرضه پول باید به گونه‌ای با تقاضای پول منطبق شود که نرخ بهره اسمی برابر صفر شود. نرخ مالیات تورمی که بدست می‌آورند، صفر یا منفی است. در مقابل عده‌ای دیگر با ردّ نظریات این گروه استدلال می‌کنند که دولت‌ها معمولاً نیازمند درآمد هستند و باید از مالیات‌های اختلال‌زا استفاده کنند و مالیات تورمی باید بگونه‌ای انتخاب شود که زیان رفاهی نهایی مالیات تورمی با زیان رفاهی نهایی مالیات‌های دیگر برابر گردد. این گروه نرخی که برای مالیات تورمی به دست می‌آورند، مثبت است. مالیات تورمی در کنار درآمد موقتی و محدودی که برای دولت ایجاد می‌کند، هزینه‌های متعددی را از مسیر عدالت و کارایی بر ملت تحمیل می‌کند.

این کتاب شامل پنج فصل است. فصل اول کلیات موضوع را در برمی‌گیرد. فصل دوم به بررسی ماهیت پول می‌پردازد. فصل سوم با عنوان ماهیت و ویژگی‌های حق الضرب و مالیات تورمی به بیان مبانی نظری و مطالعات انجام شده می‌پردازد و فصل چهارم پیامدهای مالیات تورمی را بررسی می‌کند و در پایان در فصل پنجم به نتایج و راهکارهای سیاستی می‌پردازد.

نصرالله خلیلی تیرتاشی

عضو هیأت علمی گروه اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

تابستان ۱۴۰۲

Economic Review of Seigniorage and Inflationary Tax

Dr. Nasrollah Khalili Tirtashi

یکی از پدیده‌هایی که در جهان معاصر، در حیطه اقتصاد، به تواتر رخ می‌دهد «تورم پولی» یا افزایش بدون پشتوانه انتشار پول کاغذی به انگیزه کسب درآمد توسط دولت‌ها است. تورم پولی، از یک طرف دارای علل و از طرف دیگر، دارای پیامدهای متعدد می‌باشد. این امر تحقیقات زیادی را به خود اختصاص داده است. علت اصلی تورم پولی به عدم توازن در ساختار بودجه دولت برمی‌گردد. در فرآیند برنامه‌های توسعه اقتصادی، معمولاً درآمدهای مالیاتی دولت‌ها، متناسب با رشد درآمد ملی رشد نمی‌کند؛ ولی در مقابل مخارج عمومی دولت‌ها به دلیل مشارکت گسترده آن‌ها در برنامه‌های توسعه، سریعاً افزایش می‌یابد و این امر کسری بودجه دولت‌ها را به دنبال دارد. تأمین کسری بودجه در ایران، عمدتاً از طریق استقراض از بانک مرکزی صورت می‌گیرد. به این گونه که دولت با استفاده از حق قانونی و انحصاری خود بر انتشار پول، ضمن ایجاد درآمد برای خود، موجب تورم می‌شود. تورم ارزش پولی را که مردم در نزد یا حساب خود نگه می‌دارند، کاهش می‌دهد و هزینه‌هایی را به صورت مالیات و غیرمالیات بر آن‌ها تحمیل می‌کند. در چنین حالتی گرچه مردم به طور شفاف پولی بابت مالیات به دولت نمی‌پردازند. اما به دلیل کاهش ارزش پول در دست مردم، آن‌ها به طور ضمنی بابت نگهداری پول مالیات می‌پردازند. اقتصاددانان این پدیده سلب مالکیت از مردم و انتقال آن به دولت را «مالیات تورمی» می‌نامند. مالیات تورمی از این جهت که به چشم نمی‌آید «مالیات پنهان» نیز نامیده می‌شود که در این کتاب مورد بررسی قرار گرفت.

